

ZAKLJUČKI POSVETA in UKREPI 2026

Več informacij: Karel Lipič, ZEG, zegslo20@gmail.com

22. april, 2026

ORGANIZATORJI

SOORGANIZATOR

1. ALI ŽE USTREZNO UPRAVLJAMO Z VIRI?

V Sloveniji je že vzpostavljena visoka stopnja ločenega zbiranja komunalnih odpadkov. Sistemi, razviti v Sloveniji, so bili v preteklosti tudi zgled nekaterim drugim državam članicam Evropske unije, pri čemer so v določenih segmentih celo prehitevali zakonodajne zahteve.

Kljub temu pri implementaciji novejše zakonodaje EU, zlasti na področjih, ki uvajajo dodatne obveznosti za proizvajalce, zaostajamo. Tak primer predstavlja uveljavitev razširjene odgovornosti proizvajalcev (PRO), ki vključuje tudi pokrivanje stroškov zbiranja in predelave odpadne embalaže. Nadaljnji problem predstavlja akutno pomanjkanje ustrezne infrastrukture za energetsko izrabo ostankov odpadkov (npr. naprave za soproizvodnjo toplote in električne energije iz odpadkov, bioplinarne ter uplinjevalne oziroma pirolizne naprave).

Zagotavljanje zadostnih kapacitet za energetsko izrabo gorljivih odpadkov, ki jih ni mogoče materialno predelati, je eden ključnih pogojev za izpolnjevanje zahtev Okvirne direktive o odpadkih, ki poudarja načelo samozadostnosti in obdelave odpadkov čim bližje njihovemu nastanku.

Tretji pomemben izziv predstavlja zagotavljanje sekundarnih surovinskih virov za gradbeništvo in industrijo gradbenih materialov, kjer se v praksi pogosto srečujemo s formalnimi ovirami, ki lahko vodijo v neučinkovite in ne trajnostnostne rešitve za njihove odpadke.

Če želimo dolgoročno zmanjšati količine komunalnih in industrijskih odpadkov, zagotoviti njihovo optimalno izrabo in zmanjšati njihov negativni vpliv na okolje, je nujno sistematično uvajanje vrednot in ravnanj trajnostnostnega razvoja med vsemi deležniki – proizvajalci, potrošniki ter vsemi udeleženci v verigi ravnanja z odpadki. Strokovni posveti, kot je pričujoči v Moravskih Toplicah, predstavljajo pomembno platformo za izmenjavo strokovnih pogledov, dobrih praks ter oblikovanje optimalnih in širše sprejemljivih rešitev.

PREDLOGI UKREPOV

1. Sistemski ukrepi na državni ravni

Na državni ravni je treba vzpostaviti učinkovite ukrepe in spodbujevalne mehanizme za celovito izvajanje hierarhije ravnanja z odpadki, s poudarkom na prvih treh ravneh: preprečevanju nastajanja odpadkov, ponovni uporabi ter materialni in energetski izrabi.
Za dosego teh ciljev je ključno:

- vzpostaviti ustrezen zakonodajni okvir ter zagotoviti kontinuirano strokovno izobraževanje deležnikov in odločevalcev,
- spodbujati spremembe potrošniških navad,
- s finančnimi spodbudami razbremeniti infrastrukturne investicije,
- zagotoviti ustrezno infrastrukturo ob upoštevanju prostorskih omejitev in obstoječih možnosti umeščanja objektov v prostor,
- optimizirati logistične procese zbiranja in obdelave odpadkov.

Razširjena odgovornost proizvajalcev predstavlja eno ključnih sistemskih rešitev. Pri njenem uvajanju je treba zagotoviti stabilnost obstoječih sistemov ter postopno in predvidljivo uvajanje sprememb.

2. Trajnostna samooskrba z viri in krožno gospodarstvo

Trajnostna samooskrba z viri je temeljni element krožnega gospodarstva. Na področju trajnostne gradnje objektov je treba vzpostaviti stabilen in predvidljiv sistem oskrbe s surovinami, ki temelji na:

- večji uporabi recikliranih materialov,
- učinkoviti rabi energije na enoto materiala,
- jasnih smernicah za uporabo predizdelanih gradbenih elementov ter industrijskih metod gradnje.

Ob tem je treba povečati tudi učinkovitost in kakovost gradnje. Gradbeni sektor je namreč največji porabnik surovin, hkrati pa gradbeni odpadki in odpadki iz rušenja objektov predstavljajo največji masni tok odpadkov.

Ti odpadki imajo pomemben potencial za ponovno uporabo v različnih gospodarskih panogah ter lahko učinkovito nadomestijo rabo primarnih naravnih virov, s čimer prispevajo k ohranjanju neobnovljivih virov in optimizaciji njihove rabe.

Podobne pristope je vzpodbujati tudi na področju ravnanja z nekaterimi industrijskimi, energetskimi in rudarskimi odpadki, seveda ob upoštevanju okoljevarstvenih omejitev.

2. ENERGIJSKA IZRABA ODPADKOV V SLOVENIJI NASTALIH GORLJIVIH ODPADKOV

Udeleženci konference – predstavniki stroke, industrije, javnih služb, raziskovalnih institucij in odločevalcev – so si enotni, da Slovenija v letu 2026 stopa v ključno fazo transformacije sistema ravnanja z odpadki. Energijska izraba odpadkov ni več zgolj možnost, temveč nujna komponenta za doseganje ciljev Programa ravnanja z odpadki in evropskih direktiv. Čeprav Slovenija dosega visoke stopnje ločenega zbiranja, se še vedno soočamo s pomanjkanjem domačih zmogljivosti za predelavo nereciklabilnih ostankov. Trenutna odvisnost od dragega izvoza gorljive frakcije v tujino ogroža stabilnost cen komunalnih storitev in povečuje ogljični odtis zaradi transporta.

Strokovna razprava je izpostavila, da sodobni objekti za energijsko izrabo, kakršen je objekt v Celju in sta načrtovana projekta v Mariboru in Ljubljani, temeljijo na najboljših razpoložljivih tehnologijah (BAT). Ti objekti ne nadomeščajo recikliranja, temveč predstavljajo zaključno fazo hierarhije ravnanja s komunalnimi odpadki, nastalimi v Sloveniji. Z njihovo pomočjo bomo energijsko predelali odpadke, ki bi sicer končali v tujini, ter jih pretvorili v toploto za daljinsko ogrevanje in električno energijo. Poseben poudarek je bil namenjen okoljskim tveganjem in vplivu na zdravje tovrstnih objektov. Kot je bilo strokovno predstavljeno, gre za poznana in predvidljiva tveganja, ki so dovolj nizka, da so sprejemljiva.

Energetska kriza v preteklih letih je pokazala ranljivost sistemov, odvisnih od uvoza energentov. Energijska izraba odpadkov predstavlja stabilen, lokalni in delno obnovljiv vir energije, ki zmanjšuje odvisnost od fosilnih energentov. Udeleženci so poudarili, da bo vzpostavitev državne koncesije za sežig komunalnih odpadkov omogočila dolgoročno predvidljivost stroškov za gospodinjstva. Poudarjeno je bilo tudi, da mora biti proces umeščanja teh objektov v prostor transparenten, s poudarkom na vključevanju lokalnih skupnosti in rednem monitoringu vplivov na okolje, kar je ključno za pridobitev širšega družbenega soglasja.

V okviru okrogle mize se je izpostavilo, da izgradnja objektov energijske izrabe odpadkov nima alternative. Slediti je potrebno hierarhiji ravnanja odpadkov. Zaradi trenutnih tržnih razmer je že zdaj v tujini vse težje najti zmogljivosti za sprejem slovenskih odpadkov. Problem se stopnjuje. Pred referendumoma je potrebno to v širši strokovni debati pojasniti laični javnosti.

PREDLOGI UKREPOV

Na podlagi konferenčnih razprav se predlagajo naslednji ukrepi za pospešitev razvoja področja:

- Pospešitev podelitve koncesij: Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo naj prednostno zaključi postopke za podelitev koncesij za opravljanje državne javne službe sežiganja komunalnih odpadkov v načrtovanih centrih.
- Optimizacija logističnih tokov: Vzpostaviti je treba enotno nacionalno rešitev za izvoz gorljive frakcije v tujino za vse CERO pod enakimi pogoji.
- Izobraževanje in dialog: Okrepitev komunikacijskih kampanj o vlogi energijske izrabe odpadkov v krožnem gospodarstvu, s poudarkom na dejstvu, da energijska izraba dopolnjuje in ne ogroža ciljev recikliranja.
- Nadgradnja daljinskih sistemov: Lokalnim skupnostim, ki imajo oziroma bodo imele objekte energijske izrabe se predlaga posodobitev omrežij daljinskega ogrevanja, da bodo pripravljena na sprejem toplotne energije iz objektov za energijsko izrabo.

3. PODNEBNE SPREMEMBE

Letošnji posvet je jasno pokazal, da trajnostni razvoj ni več zgolj vprašanje ciljev in strategij, temveč predvsem njihovega izvajanja in financiranja. Ključno vprašanje prihodnjega obdobja ni več, kaj želimo doseči, ampak kako bomo ukrepe dejansko izvedli in jih naredili dolgoročno vzdržne.

V tem kontekstu odpornost postaja osrednji koncept sodobnega razvoja in poslovanja. Ne govorimo več le o prilagajanju, temveč o sposobnosti sistemov, da delujejo tudi v razmerah negotovosti, motenj in sprememb. Pri tem je nujno razlikovati med:

- fizično odpornostjo, ki zagotavlja stabilnost infrastrukture in prostora,
- operativno odpornostjo, ki omogoča neprekinjeno delovanje organizacij in sistemov,
- finančno odpornostjo, ki omogoča obvladovanje tveganj in dostop do kapitala.

Ob tem se moramo zavedati, da so številni sistemi, ki jih danes uporabljamo, še vedno načrtovani za podnebje preteklosti. Današnje podnebje pa je že spremenjeno, kar pomeni, da se tveganja ne povečujejo le v prihodnosti, temveč že danes neposredno vplivajo na delovanje infrastrukture, energetike, kmetijstva in družbe kot celote. Zato odpornost ni več enodimenzionalen izziv, temveč zahteva celosten pristop. Lahko jo razumemo kot okvir šestih ključnih stebrov – model 6R odpornosti, ki povezuje:

- R1: Razumevanje podnebnih tveganj – prepoznavanje vplivov na infrastrukturo, gospodarstvo in družbo,
- R2: Reagiranje s prilagajanjem – aktivno prilagajanje na spremenjene podnebne razmere,
- R3: Ravnanje z vodnimi viri – zagotavljanje vodne varnosti kot temelja razvoja,
- R4: Ravnovesje z naravo – ohranjanje ekosistemov in njihovih storitev,
- R5: Raba virov v krožnem gospodarstvu – zmanjševanje odvisnosti in večja stabilnost sistemov,
- R6: Robustnost zdravja ljudi – varovanje zdravja kot ključnega družbenega kapitala.

Zato odpornost ne more ostati zgolj strateški cilj, temveč mora postati sestavni del strateškega in operativnega načrtovanja – kot osnovni pogoj razvoja. Pri tem ima ključno vlogo tudi finančni sektor, ki s prepoznavanjem tveganj in usmerjanjem kapitala pomembno vpliva na to, kako odporni bodo naši sistemi v prihodnje.
Evropske usmeritve jasno kažejo, da bo uspešnost prehoda odvisna predvsem od usmerjanja finančnih tokov, transparentnosti in sposobnosti upravljanja tveganj. Trajnostno poročanje, EU taksonomija in drugi mehanizmi niso več zgolj regulatorna obveznost, temveč postajajo ključna orodja za krepitev zaupanja, dostopa do financiranja in dolgoročne konkurenčnosti.

Zato je ključno sporočilo današnjega posveta jasno:
Trajnost in odpornost nista ločena cilja, temveč dva vidika istega izziva. Družbe, organizacije in države, ki bodo znale povezati izvajanje ukrepov, financiranje in odpornost, bodo tudi najbolj uspešne v prihodnjem razvoju.

PREDLOG UKREPOV

Kot družba moramo zagotoviti:

- prenos izhodišč evropskega zelenega prehoda v zavest, odgovornost in ravnanje vseh deležnikov,
- aktivno vključevanje mladih, ki bodo nosilci prihodnjih odpornih sistemov,
- razumevanje, da pravočasno ukrepanje ni strošek, temveč naložba v konkurenčnost, stabilnost in odpornost gospodarstva.

Prednostni koraki:

- pospešiti izvajanje ukrepov s poudarkom na prilagajanju in odpornosti,
- povezovati okoljske, socialne in finančne vidike v razvojnih odločitvah,
- trajnostno poročanje uporabljati kot orodje za upravljanje tveganj in financiranje,
- usmerjati sredstva v projekte, ki krepijo fizično, operativno in finančno odpornost,
- razvijati krožno gospodarstvo za večjo stabilnost in manjšo odvisnost,
- krepiti sodelovanje in partnerstva kot temelj odporne družbe.

Spremembe so tukaj. Pred nami je torej naloga, da iz ambicij preidemo v izvedbo hitreje, bolj povezano in predvsem bolj odporno, tudi v luči aktualnih geopolitičnih razmer.

4. OKOLJSKA KOMUNIKACIJA IN DVIG DRUŽBENE ODGOVORNOSTI

V Sloveniji so se nakopičili razvojni problemi, za katere se zdi, da si različni formalni in neformalni akterji stojijo nepomirljivo nasproti. Eni so povsem za, drugi pa so absolutno proti predlaganim razvojnim projektom podjetij, občin ali države. To še najbolj velja za tiste sektorje, v katerih se dobro organizirajo strokovni in/ali civilnodružbeni akterji, ki branijo kakršno koli poseg v naravo-okolje-prostor, ki bi poškodoval naravne pogoje bivanja in/ali škodoval zdravju ljudi, živalim, rastlinam in ekosistemom (koncept 'Eno zdravje'). Ta polarizacija je sistemsko proizvedena, in sicer v javni sferi; namreč notranja logika komuniciranja v javni sferi onemogoča komuniciranje, kjer bi lahko prišlo do dialoga in iskanja skupne razvojne rešitve ob upoštevanju omejitev, ki izhajajo iz ohranjanja zdravega okolja-narave-prostora. Politični odločevalci so se v takšni situaciji praviloma odzivali z neodločanjem in posledično je trpel razvoj družbe.

Da bi reševali razvojno-okoljske probleme na čim bolj demokratičen način in ne na oblastno-tehnokratski s prevlado javnega interesa ali celo na avtoritarni način z izključevanjem drugače mislečih akterjev, je treba vzpostaviti komunikacijske forme, ki bodo takšne dialoge omogočale, in sicer tako med strokami, civilnodružbenimi akterji, javnostmi in javno oblastjo. Pri tovrstni komunikaciji je prvi pogoj ta, da se konsenzualno vzpostavijo komunikacijske forme in pravila komuniciranja in da se vključeni akterji zavežejo k skupnemu iskanju rešitve za razvojno dilemo. Te forme morajo biti ustrezno nadgrajene še z aplikacijami v virtualnem prostoru, ki omogočajo večjo inkluzivnost, transparentnost, preglednost nad komunikacijskim procesom in ustvarjenimi alternativnimi rešitvami.

Ta tip demokratične komunikacije oži prostor za nastajanje konfliktnih situacij, zmanjšuje možnost tihega lobiranja in vladanje strankarskih »vrhušk«, ki so v navezavi z drugimi interesno ozko usmerjenimi skupinami. Alternativne možnosti so jasne, odločitev pa je na nas, po kateri poti bomo krenili. Prehod iz kričeče v dialoško demokracije je imperativ trenutka.

PREDLOGI UKREPOV:

1. Na ravni razmerja država in civilna družba je treba civilnodružbene organizacije sistemsko vključevati v procese tvorjenja vsaj vseh tistih politik, ki se nanašajo na zaključke srečanja; vzpostavljati nove inkluzivne komunikacijske forme, kjer se bodo udejanjala deliberativna načela in ki bodo onemogočala okoljsko zavajanje (*greenwashing*) v komunikaciji podjetij z državo in javnostmi ipd.
2. Če bi nova vlada, MOPE in resorna ministrstva na področju varovanja okolja rada ugotovila preglednost delovanja okoljskih NVO bi morala:
    - na novo zastaviti politiko do NVO , podpreti enakomeren razvoj okoljskih društev po vsej Sloveniji (v vsaki občini podpreti ustanovitev lokalnega društva in župani bi morali sprejeti Občinski program varstva okolja – osnova AGENDA 21 za Slovenijo, uveljaviti načela NPVO, Aarhuška konvencija idr.,
    - nastaviti redno zaposlenega koordinatorja MOPE za delovanje NVO in podpreti tudi tiste NVO, ki celovito gledajo na razvoj družbe, gospodarstva, varovanja okolja in zdravja ljudi, ne pa le tistih za njihovo lastno eksistenco in medijsko popularnost,
    - status društva v javnem interesu po ZVO in Zakona o naravi bi morale/smele imeti le društva in zveze društev znotraj Zakona o društvih. V ZEG menimo, da ni potrebe, da so v statusu še privatni zavodi in fundacije.
3. V okviru kazenskopravnega varstva okolja (ZVO) je potrebno opredeliti tudi vlogo in morebitno odgovornost za nevladne organizacije in civilno iniciativo v primeru ugotovitve, da so s svojim neobjektivnim delovanjem časovno zamaknile ali preprečile investicije, kar ima za posledico razvojno škodo (zaostanki pri razvoju sistema ravnanja z odpadki), gospodarsko škodo (zelena delovna mesta, razvoj reciklažnih dejavnosti) in ogrožanja kvalitete življenja in bivanja.
4. Na področju okolja bi morale okoljske NVO opravljati trojno javno funkcijo, in sicer funkcijo »nadzornika« vladnih postopkov, funkcijo posredovalca ekspertnega znanja in funkcijo partnerja v oblikovanju strokovnih odločitev.

Karel Lipič, predsednik organizacijskega odbora

ORGANIZACIJSKI ODBOR STROKOVNEGA POSVETOVANJA

Karel Lipič (predsednik), dr. Viktor Grilc, dr. Niko Samec, dr. Filip Kokalj, dr. Lučka Kajfež Bogataj, mag. Igor Petek, dr. Tomaž Katrašnik, dr. Tomaž Vuk, dr. Klavdija Rižnar, dr. Janez Ekart, Drago Dervarič, Predrag Šinik, dr. Rudi Vončina, dr. Andrej Lukšič, dr. Anton Žnidarčič, Jure Fišer, Vilko Pešec, dr. Nada Pavšer, Gregor Klemenčič

Zaključki posvetovanja bodo posredovani širši javnosti, pristojnim državnim organom, strokovnim institucijam, nevladnim organizacijam in medijem.